

Преосвећени Епископ бачки г. Иринеј
(Буловић)

ДУХОВНЕ ВЕЗЕ СТАРЦА
ПОРФИРИЈА СА ПРАВОСЛАВНИМ
СРПСКИМ НАРОДОМ

Ово скромно обраћање које ћу вам, благодаћу Божјом и молитвама преблаженога Старца, упутити, из разних разлога неће представљати систематско и разрађено излагање. Прво, околности које у овим временима владају у мојој отаџбини – а те околности трају, са малим променама, већ петнаестак година – нису допуштале да сачиним неки коначан текст. Поседујем, међутим, одређене белешке, које ћу покушати да уклопим у једну целину и да их узајамно повежем, зато што оне представљају моја скромна лична сведочења и искуства општења са светим старцем Порфиријем и зато што, обично дословце, преносе неке његове речи које се тешко могу пренети уколико нису записане. Друго, као што сви знамо, Старац никада није прибегавао некаквим теоријама. За њега је живети и богословствовати било једно исто. Камо среће када би тако било и за све нас који се занимамо богословским учењима!

Однос Старчев према српском православном народу можда произилази из његових веза са конкретним личностима које потичу из српског народа или које су имале додира са њим. У оно време, таквих личности је било врло мало; могле су

се, рекао бих, набројати на прсте једне руке. Међу њима, ја сам имао благослов – молим да ово не звучи као истицање себе! – да будем онај који ће више од других имати прилику да ужива у присуству покојнога Старца. На тај начин ће и ово што ћу казивати заправо бити одговор на очекивање које је јуче изразио неко од пријатеља, учесника овог конгреса, да ће говорници дати свом излагању лични печат и сведочанство.

Са друге стране, мислим да ће саме Старчеве речи и догађаји приликом којих су његове поуке исказане боље одсликати Старчева учења него било каква моја студија или неко моје хипотетичко размишљање о његовом односу према српском народу.

Наравно, тема је посебна. Тиче се једног одређеног вида целокупног пастирског, духовног и харизматичног – наглашавам: харизматичног – присуства светога Старца међу нама. Потребно га је, наиме, посматрати у оквирима његовог духовног созерцања света, његове свеобухватне љубави према свима, не изузимајући ниједан народ и ниједног човека. Дакле, све што се тиче његовог односа према српском народу на исти начин и са истим правом могло би се рећи и за његов однос према било ком другом народу.

Но, да вас не замарам овим уводним речима. Дозволите ми да почнем овим методом – скромним, као што сам већ најавио.

Упознао сам великог Старца, светог Старца, пре доста година, док сам похађао последипломске студије на Богословском факултету Универ-

зитета у Атини, током деценије између 1970. и 1980. године. Као тадашњи млади јеромонах служио сам у разним храмовима и манастирима широм Атике. Напомињем овде да сам тада, по благослову и љубави овде присутног Архиепископа критског г. Иринеја, у једном периоду био проповедник и овде, у Митрополији Кидоније и Апококона. И у овој прилици благодарим за тај благослов.

Са неким пријатељима, духовном децом старца Порфирија, обрео сам се у скромном манастирчићу Светога Николе у Калисији, у околини Пенделија, где је Старац тада боравио, и чак сам једампут ту и служио. И некако само од себе – иако верујем да ништа у нашем животу, као што сви знамо, није лишено Промисла и да се ништа не збива без Бога – сви тамо присутни исказали су жељу да, пошто Старчево здравље беше нарушено, ја треба да му помогнем служећи, како би он могао да издржи да исповеда народ, да прима људе и, уопште, да савршава своје богоугодно дело. И тако, током седам непрекидних година, сваке недеље и сваког празника, служио сам тамо, у Калисији. Гледао сам Старца. Понекад смо заједно служили. Но, најчешће се он на божанственој Литургији само молио са нама и причешћивао, како би касније имао снаге да прима народ.

Ја лично, ниједног тренутка, у току читаве моје везе и мога општења са њим – од 1973. до 1991. године – нисам имао осећање да мене и народ из којег потичем раздваја од Јелинâ и своје духовне деце из Јеладе. Наравно, то исто осетио

сам и уочио и у његовом односу према другим народима и племенима на земљи.

Невезано за моју целокупну тему, искористићу прилику да кажем да сам убрзо, после првог упознавања и додира са старцем Порфиријем, имао прилику да својим очима видим и својим ушима чујем шта значи његов благодатни дар прозорљивости. А то искуство ме је заиста погодило као гром и у мени изазвало дивљење према величини љубави Божје и лепоти светих Божјих служитеља. Навешћу само неколико примера. Био је, рецимо, један случај са неким странцима, Холанђанима, који беху дошли због проблема са здрављем своје деце, па ме Старац позове да будем преводилац. Но, пре него што су посетиоци ишта изустили, Старац ми рече: „Реци им да се не брину за своје дете, јер ће оно оздравити!” Осврнуо се на њихов живот и подробно описао њихову кућу у Холандији, а они су само потврђивали. Дао им је и неколико савета. Читав разговор је трајао само неколико минута. А ови људи, потресени и ганути, захваљујући му се до суза, одоше. И тако ја нисам имао шта да преводим Старцу...

Други пут, сличан догађај: телефонирао је једна госпођа из Јужне Африке и заискала помоћ, такође у вези са здрављем. Чим је Старац подигао слушалицу, пре него што је и почео да разговара са њом, чујем га како говори: „Болестан сам и не могу да говорим; нека говори Иринеј који је овде.” Узех слушалицу и почех да јој преносим оно што је Старац говорио тихим гласом. Описао је њену кућу у месту у којем је живела, брежуљак

сав у зеленилу, поточић који је протицао кроз имање, и, наравно, пре него што је госпођа успела да каже шта ју је мучило, дао јој је прикладан савет. Завршио је разговор једном шалом: „Ех, да сам млађи, повео бих са собом овога оца Иринеја и дошли бисмо тамо да на том дивном зеленом брежуљку подигнемо манастир!”

Што се тиче Србије, дозволите ми да опет, пошто немам другог начина, наведем своје лично искуство. Јер, мој лични животни пут зависио је, уз помоћ Божју, искључиво од Старчевог благоговља. На основу тог искуства могао сам да се уверим колико је Старац осећао тадашње духовно стање – или, боље рећи, недуховно стање – нашега народа и колико је желео да помогне том народу, тако да је сматрао да малобројни српски јеромонаси који су се у то време налазили у Јелади, макар и са својим незнатним могућностима, треба да се врате у Србију и да, заједно са свом другом браћом, покушају да учине нешто за поновно ширење јеванђелске науке међу Србима, који су се дотад, наравно, после читавих деценија грубе безбожничке пропаганде, као народ налазили у веома бедном духовном стању.

Сходно томе, када сам окончао своје последипломске студије и када је требало да видим шта ћу потом чинити, пошао сам к Старцу да добијем његов благослов.

– Старче, – рекох му, – Вашим молитвама, завршио сам. Веома сам заволео Јеладу, провео сам овде своје најбоље године, имам овде много браће у Христу и вољених пријатеља. И Јелини су

мене заволели и осетили ме као свога, као што сам и ја осетио њих као своје најрођеније.

Изразио сам, дакле, Старцу жељу да благослови да останем или на Светој Гори или покрај њега и да тако, некако са удаљености, помогнем своме народу превођењем или писањем богословских радова. Веровао сам тада у то по свом младалачком схватању из тога времена, а то схватање, нажалост, ни до данас није много сазрело; но, многе ствари сада бар другачије видим него тада. И рекао сам му да ми околности слободе можда могу помоћи да, живећи у Јелади, учиним за своју отаџбину нешто суштински значајније него што би то било могуће у ограниченим условима моје земаљске отаџбине.

Са зебњом сам очекивао Старчев одговор и благослов.

Док сам све ово износио, Старац је слушао ћутке и пажљиво, климајући главом, а онда ми од речи до речи овако одговори:

– Тако ти видиш ствари?

– Да, Старче.

– Ја сам неписмен поп – као што је имао обичај да каже – и немам твоје образовање, али, ипак, све ово видим другачије. Добро је да останеш овде; видим да си се везао за нас и да си се поистоветио са нама; заволео си нас, а и ми смо тебе заволели. Међутим, ако останеш овде, нећеш Христу донети толико рода колико би донео ако се вратиш у своју отаџбину, у свој народ. Овде има доста „посленика”, има многих других на „њиви” Христовој, а ти би био само још један ме-

ђу многима. У твојој отаџбини, међутим, „последника” је веома мало; „њиве” су спремне за жетву, али је „последника мало”, скоро да их нема. Тамо су сада сви жедни; жедни су Христа; неки свесно, а неки подсвесно.

Допустите ми једно мало објашњење. Ове Старчеве речи су на мене оставиле дубок утисак. Наиме, сваки пут када бих се, током свога боравка у Јелади, накратко враћао у своју отаџбину, видео сам да су ствари у њој све горе; чинило ми се да се стање погоршава. На мене је, дакле, оставило утисак то што је Старац помињао жеђ свих, као што је рекао, чак и несвесну жеђ многих за Христом.

Неком другом приликом, касније, рекао је – опет ћу покушати да дословно пренесем његове речи: „Христос хода по вашој земљи и позива оне који су Његови; и многи долазе у Његову близину. И зато”, каже, „мислим да треба да одеш тамо. Да своме народу сви заједно проповедате Христа, да проповедате Јеванђеље, да помогнете људима да познају истину Христову, да ступе у Цркву.”

Повремено сам имао прилику да чујем како појединци из богословствујућег света, и у Јелади и другде, кажу да су Старчева учења некако проста, да показују начин размишљања припростих подвижника; у њима се, тобоже, не уочава никаква еклисиологија, никаква теологија. Ја се, напротив, у потпуности слажем са онима који су јуче нагласили да све што говоримо о Старцу сведочи о најчистијој и најправославнијој еклисио-

логији у његовим поукама. Нису, наиме, потребне дефиниције и описи уколико та еклисиологија извире из живота и делања који се огледају у Старчевој личности.

Тако ми је, дакле, Старац рекао и много шта друго у вези са овим. Ја одговорих: „Нека је благословено!” Но, то моје „благословено” – треба признати – тада није излазило из читавог мог срца. Отишао сам од Старца доста ожалошћен и потиштен, а после неколико дана сам га поново посетио. Имао сам неку малу наду да ће можда порећи све што ми је први пут рекао. Када сам дошао до њега, он први поче да говори.

– Видим да си потиштен; слушај, ја те волим, не терам те одавде. Ја бих, бре, волео да си овде са мном. Било би нам лепо овде.

А онда весело додаде:

– И ти волиш да једеш зеље, и ја га волим; водили бисмо аскетски живот, живот пун радости!

Тада се, наравно, уозбиљи, па ми споро и одлучно рече:

– Послушај, међутим, шта ћу ти рећи: Сâм Христос је дошао и рекао ми да треба да се вратиш у своју отаџбину. Сâм Христос, чујеш ли? Буди послушан; пођи са мојим благословом и слушај шта ћу ти рећи: ако будеш имао тешкоће и не успеш поново да се укључиш у тамошњи живот, ја сам овде и примићу те покрај себе.

Схватио сам, наравно, да ово говори како бих се утешио, како бих се укрепио, јер је и сâм одра није знао да је Србији у то време било потребно присуство и оних са најскромнијим могућностима

и схватио сам да Старац то није говорио тек тако него управо зато што је, благодаћу Светога Духа коју је имао, видео њено стање и њене потребе.

Признајем да ни ја, а ни сва моја браћа по истоме Старцу – духовници и други клирици и световни верници са којима сам у то време разговарао – нисмо разумевали све оно што је било устројено, односно што је већ било приготовљено за будућност наше земље. Но, Старац је то знао, и ненаметљиво ме је, мало-помало, рекао бих, у то упућивао, једноставно и нежно, као што је имао обичај да поступа са свима и по свим питањима.

Тако сам се вратио у Србију, са молитвом и благословом Старца. Отада па све до његовог престављења имао сам редовно општење са њим, искао сам од њега савете за своје пастирско служење, али и за свој лични живот и спасење. Био је мој духовник, а истовремено и мој Старац.

Исто тако, сада истичем да је он имао духовну везу са блаженопочившим старцем Јустином Поповићем, који ме је, заједно са другом мојом браћом, и послао у Јеладу и који је, све до свога престављења 1979. године, био наш духовни отац. Познавао га је благодаћу Божјом, онако као што је, како је имао обичај да каже, посредством молитве и благодати Божје сретао старца Софронија и остале духовне људе тога времена. Једном приликом ми је указао на нешто – а то не помињем тек да бих и на вас пренео своја лична сећања, мени света, него зато што се и у томе показује његово старање и љубав за Србију. Старац ми

је, дакле, још тада показао пастирски и духовни метод који би требало да следимо ми који га слушамо, како би се остварило дело повратка српскога народа у наручје Христово.

– Ваш Старац – рекао ми је о оцу Јустину Поповићу – био је ревнитељ, борац, ватрен човек. Све је давао за Христа. Био је неустрашив пред свима, па и пред комунистима. Неки од његове духовне деце и поштовалаца покушавају да га подражавају и да се свим духовним туђинима супротстављају. О свему говоре запаљивим речима. Но, ја бих хтео да кажем следеће: старац Јустин је био светитељ и могао је тако да поступа; али, не могу тако поступати и други премда, додуше, поседују ревност и супротстављају се противницима говорећи: „Нека ми и главу одсеку, ја ћу остати чврст и постојан!” Лако је рећи: „Нека ми одсеку главу”, добро је и то, али на тај начин се не савршава дело Христово. Друго је био отац Јустин. Он је поседовао одважност и могао је тако да говори; но, мислим да ви не би требало тако да поступате. Саветујем ти, оче Иринеје, да ходиш другим путем. Да би се савршавало дело Христово, да би имали користи и спасавали се чак и безбожници, – комунисти и други, – немој им се супротстављати, немој се са њима спорити и немој их изазивати!

Замислите, дакле, како су мени, у мом тадашњем животном добу, и са мојом младалачком еуфоријом, звучале те речи! Јер, ми смо имали упрошћену, црно-белу слику тадашњег стања

ствари. Имали смо гонитеље, гонитеље Цркве, а ми смо – тако смо веровали – били ту да је од њих заштитимо. А сада, изненада, Старац нас подсећа на то да Христос жели спасење и тих гонитеља и непријатеља колико и нас осталих.

– Немој им много говорити – наставио је да ме саветује. – Немој наступати тако да узвратно почну да дивљају; немој од њих правити непријатеље, јер тако ће те изоловати, па више нећеш ништа моћи да учиниш. Долазиће многи, правиће ти разне проблеме и говориће ти којешта. Немој им узвраћати, немој покушавати да се браниш и да објашњаваш ствари које се тичу наше вере! Докле год буду нападали на тебе, ти ћути и моли се! Тајно се моли! Чак и ако неко пред тобом пљуне на икону, на лице Христово, ти ћути! Немој бранити Христа! Нема Христос потребе за твојом заштитом. Шта ти кажеш о овоме? Да ли Христос жели да се спасу и безбожници и комунисти или не жели?

– Наравно да жели, Старче – одговарам.

– Па Христос жели управо то: да Га познају и они који Га поричу, да се и они спасу. Знаш ли шта може да се деси уколико послушаш мене неписменог и поступиш по савету који ти дајем? Каква чудеса могу да се збуду ако будеш ходио тим путем? Онај безбожник који је пљунуо у лице Христово, када се растанете и кад оде кући, можда ће размислити и у себи рећи следеће: „Види, молим те, шта све нисам рекао ономе попу, па сам чак и пљунуо на оно што му је најсветије, а он ми није рекао ниједну реч, није ми узвратио иако је

могао!” И није искључено да ће те потражити и рећи: „Ти си потребан мојој души.” Тако ћеш га, можда, придобити за Христа, а то је важније него да покажеш некакво јунаштво и некакву одважност. Дејствуј, дакле, тајно, нечујно, немој се мешати у политику! Проповедај Христа! Само о Њему говори! Само тако ћеш људима бити од користи и само тако ћеш их спасавати. Чак и када си у друштву хришћана, па се ту говори о разним темама, ти се можда и нећеш слагати и имаћеш другачији став, другачије мишљење, које је можда и исправније. Па ипак, немој узимати реч! Само ако те питају, искажи своје мишљење на смиран начин, не намећући га. Тако људи имају више користи. Они ће рећи: „Гле, како нам је то лепо рекао! А да га нисмо питали, он би ћутао.”

Осврнућу се на један ситан догађај који се одиграо недуго после мога повратка у Србију. Десило се да су на београдској телевизији по први пут дали прилику хришћанима, и то свештеним лицима, да говоре у емисији која се преноси уживо. Другим речима, будни чувари владајуће идеологије нису имали претходну могућност да уреде, организују и режирају садржај емисије по свом нахођењу. Но, ипак су то учинили на начин за који сам ја подозревао да крије у себи нешто лукаво, али нисам добро могао да схватим шта је могло да представља опасност. Требало је да говори један римокатолички свештеник, један православни, односно ја у име православних, – некако је то запало мене, – и један наводни научник који би разговарао са нама. Он је био члан тада једине

код нас партије и изјашњавао се као марксист, атеист и слично. (Ваља напоменути да је он данас један од најгрлатијих демократа и „Европејаца” у нашој земљи, а већина таквих, осим малобројних који се могу набројати на прсте једне руке, у међувремену су променили своју фразеологију и реторику, али не и начин размишљања. Тако је у већини случајева. Наравно, ми верујемо да и у душама тих људи може да се збуди нешто чисто, нешто чудесно... А у душама њихове деце свакако – наиме, већ сада многа деца безбожних родитеља јесу хришћани, па чак и клирици и монаси. Јер, Бог има Своје начине – управо онако како је Старац говорио: „Благодат Божја, никога не присиљавајући, има начине да спасе чак и оне који су највише заблудели; а ми треба да помогнемо у том процесу”.)

Касније сам, мало-помало, дешифровао целу замисао око емисије садржану у следећем: ми ће мо се свађати, православац и римокатолик, а на крају ће нас „грађански” саговорник, као наводни хуманист и прогресиван човек, помирити, чиме ће се потврдити стара теза партије да су за све сукобе, ратове, мржње, антипатије, нетрпељивости према иновернима, криви „попови”, „мрачњаци”, док они који припадају партији представљају једину прогресивну и спасоносну идеју. Питао сам се, дакле: „Шта сада да радим? Да ли да потврдно одговорим на позив за учествовање у емисији? То је велика одговорност!” (Било је јасно да ће читав Југославија – јер тада је Југославија још увек била уједињена – гледати ту емисију, макар из

радозналости.) Посредством неких пријатеља, телефонски сам обавестио Старца о томе да се колебам и да не знам шта да чиним: да прихватим или да одбијем... Он ми одговори: „Пођи тамо да узмеш учешће; ја ћу се молити! Али да пазиш: ништа да не говориш свађалачким тоном!” И заиста, католик и ја смо се лепо „нашли”. Ја се нисам уплитао у теме које би могле да га изазову, а и он је поступио на исти начин. У општим оквирима, говорили смо о стварима које су се узајамно допуњавале тако да је онај трећи некако остао „без посла”. У једном тренутку ја сам га цитирао и рекао: „Као што је казао господин тај и тај...” Али он се успротиви и, очито узнемирен, рече: „Немојте ме називати господином, ословљавајте ме са *друзе!*” И тада ми, под утицајем претходног Старчевог савета, сину идеја, па му рекох: „Слушајте, господине, за нас хришћане, и само тиме што сте човек, ви сте и господин, и друг, и земљак, али и пријатељ и брат.” И тако он заћута и заврши се та епизода. Касније сам примио на хиљаде писама захвалности како од православних верника тако и од Хрвата римокатолика, који су се, сироти, заједно прибојавали да ће доћи до сукоба између православног и католичког клирика и да ћемо сви бити посрамљени, на радост богоборцима и црквоборцима.

Но, не бих да вас замарам оваквим догађајима мада то није једини догађај ове врсте! Јер, Старац је саветовао да се у таквим случајевима супротстављених ставова, спорења и препирки, нарочито са онима који заступају мишљење су-

протно нашем, хришћанском, не противимо полемички, путем побијања. Говорио је веома одређено:

– Ђути и моли се у себи! На разним скуповима немој много да говориш! Нека те сматрају и помало глупим! Нека твоје средиште увек буде Христос! Њега проповедај, Њега исповедај, Њега откривај другима! Душе људске само за Христом жуде. Видиш ли како понекад плачу слушајући проповед у цркви?

– Не, Старче – одговарам.

– Ти их не видиш. Али ја их одавде видим како плачу. Твој народ је напаћен, измучен. Комунизам је нанео велику штету. Некрштени, препуштени сами себи, људи су као „овце без пастира”. Сада су, међутим, ствари сазреле. Народ је изгубио наду у било кога и у било шта. Неки свесно, неки подсвесно, једину наду полажу на Христа и на Цркву.

Старчево тврђење да већина у мом народу, макар и подсвесно, жуди за Христом оставило је на мене веома дубок утисак.

– Једнога дана тамо ће сви ненадано нагнупти у Цркву и нећете знати шта да радите. Црква није спремна да их прими. Нема посленика, нема довољно свештеника. Ваша Црква је искрварила. Плашим се, оче Иринеје, да се не појаве разне секте и којекакви гуруи – тако је рекао – и да у своју мрежу не зграбе народ Божји. Зато је потребно много труда да бисте изградиле способне свештенике. Они ће са своје стране припремати

друге, а ти други неке друге, па ће се тако поправити стање и народ Божји ће се обратити Цркви.

Једном приликом, у три по поноћи, зазвони телефон у кући неких мојих пријатеља у Атини. Пошли су на спавање око два, јер беху радили неки напоран посао. Са друге стране линије зачуше Старчев глас.

– Шта радите ви тамо?

– Спавамо, Старче – одговорише они.

– Море, зар се спава у ово време?

– Старче, па сада је три сата ноћу, ујутру идемо на посао...

– Ја се сада молим за Србију, децо моја! Тамо немају много свештеника. Преклињем Христа да учини да се појаве свештеници способни да напајају Његов народ. Реците и ви оцу Иринеју да припрема свештенике. Ја сам му то рекао много пута.

Овај разговор се одвијао у време када сам се ја већ неколико година налазио у Србији и са другом својом браћом чинио колико је било у нашој моћи.

Старац се, дакле, веома старао за ваљано оспособљавање – духовно и богословско – клирика и свих делатника Јеванђеља. Говорио је да Богословски факултет у Београду јесте извор за даљи живот Српске Цркве.

– Слушај, оче Иринеје! Избегавај мноштво народа! Исповедати народ, то захтева целог човека; исцрпеће те, јер ту је много проблема, а душе су напаћене. Ја желим да ти будеш на Богословском факултету. Да изучаваш богословље, да држиш лепа предавања студентима. Да тежиште

потпуно пребациш на Факултет. Одатле да излазе добри свештеници и владике. Да им дајете православно усмерење... Ту хоћу да будеш, на Факултету! Да припремате децу, будуће свештенике. Да их шаљете и у Јеладу да похађају последипломске студије и да се усавршавају.

Додаћу још нешто што чувам у свом сећању. Једном приликом Старац је рекао, а ја сам то сматрао шалом, јер је често знао да се нашали:

– Е – каже – можда ће ти некад понудити и владичанство. Но, ако од тебе затраже да због владичанства напустиш Богословски факултет, немој га напустити! Желим да останеш на Богословском факултету. Добро је владичанство, али немој напуштати Богословски факултет.

И тако, његовим молитвама, ово стање двојаког служења, епископског и професорског – да како, уз много недостатака – траје до данас.

Много пута Старац није само описивао неко стање, које је пажљиво пратио и на благодатни начин разумевао, него је чак прелазио и на појединости.

Године 1989, када сам се већ осам година налазио на Богословском факултету, посетио сам Старца ради исповести и духовних савета. Примио ме је веома радосно.

– Хајде, реци ми шта има ново! Како је сада тамо?

– Вашим молитвама, Старче, наши људи се сада полако преобраћају и враћају Цркви. Сви чинимо што је у нашој моћи.

Описао сам Старцу стање, а он ме је пажљиво слушао. По начину његовог учествовања у разговору, међутим, било је очито да му је до детаља познато све о чему сам му говорио. Осећао сам да га је о свему обавестила благодат Божја. Једног тренутка, пошто је био у постели, подиже руке ка небу и ја зачух како дрхтавим гласом и кроз сузе каже:

– Бого мој, Бого мој, каква чудеса се тамо збивају! Сећаш ли се – обрати се мени – како сам ти говорио, како сам ти говорио да се вратиш? Нисам ли ти добро говорио?

Заиста, Старац је плакао од радости и благодарио Господу.

– Отворите своје душе за добру борбу! Трудите се, проповедајте, свуда хитајте! Припремајте посленике! Но, негујте код њих свето смирење јер без њега ништа не бива. Сада треба свуда да хитате, да проповедате Христа, јер људи су коначно спремни да приме духовно семе. Гладни су и жедни Бога. Ако будете чинили што треба, можда ће благодат Божја свима вама тамо помоћи да препородите свој народ, да сви ступе у Цркву и да сви постанете *једно*. А то је највећа част за нас свештенослужитеље. Не обраћајте пажњу на умор! Рад, много рада! Благодат помаже у труду. Где узмогнеш, ти посведочи! Ако људима о истинама Божјим не будеш говорио лицемерно већ истински, на основу сопственог доживљаја, они ће те, пошто су жедни истине, слушати одушевљени, ганути! Ако ти речи извиру из љубави Христове, из

ероса Христовог, оне ће помоћи људима и духовно ће их препородити.

Мало је застао, па онда додао:

– Немојте да напустите народ, јер, знаш, сада код вас постоји и једна опасност. У стању духовног незнања људи могу и да прибегну сатанским стварима, гуруима, обожаватељима природе. Обрати пажњу на ове последње: међу њима су и источњачке секте. Долазиће да траже од тебе сарадњу и подршку. Организоваће конгресе и позиваће те на скупове. Чувај се њих! Они су идолопоклоници јер „више поштоваше и послужише твари него Творцу” (Римљ. 1, 25). Немојте да препуштате народ њима!

Па настави:

– Ма, само да знаш колико се радујем! Ако будеш поступао како ти кажем, и ако сви буду тако поступали, оствариће се дело Христово. Но, ако ме не послушаш, ја перем руке. Сећаш ли се како си хтео да останеш овде? Видиш ли сада, разумеш ли, зашто сам ти говорио да се вратиш у своју отаџбину?

Ово се збивало неколико година касније. Не само да је духовно, боље рећи у Духу, дејствовао издалека него ми је неколико пута рекао да је посетио Србију. Не можемо, наравно, рећи да ли је то било „у телу” или „изван тела”, „Бог зна”; у сваком случају, несумњиво је да се то одиграло на благодатни начин. У разговорима је веома често подробно описивао свете манастире и пребивалишта, места, изворе и реке, археолошке ископине и налазишта, стања, догађаје... Испитивао је са-

став воде разних извора и препознавао која је вода добра.

– Седео сам једног дана на неком мосту, тамо код вас – рекао ми је једном приликом. – Посматрао сам људе који су пролазили. И, благодаћу Божјом, видео сам да су им и тела и душе прозирни. Шта да ти кажем, Иринеје! Видео сам душе празне, усамљене, рањене, напаћене... Посматрао сам како пролазе младићи и девојке, држећи се за руке, а притом њихове душе нису имале снаге да истински воле. Заљубљују се неискрено и површно. Одрасли без породице, или у безбожној породици, немају оно што је потребно за истинску љубав. Многе ваше девојке чак и не могу да буду мајке због слободног живота којим живе. Зато немојте младима говорити теорије него им говорите да воде честит живот, да не живе у моралној распуштености. Говорите им о основним темама: да Христос све чини, али да ми треба да желимо Христа, да Га прихватимо. А то се постиже кроз труд, кроз уздржање. Христос хоће подвиг. Хоће чисту љубав. Младима, дакле, саветујте да заволе чистоту, јер разуздан живот није само нездрав и неприличан него је и исцрпљујући. Исцрпљује човека, обезвређује га, доводи до психолошких и телесних потреса. Младе поучавај да изучавају Свето Писмо, а нарочито Псалтир. Знаш ли шта је Псалтир? Рећи ћу ти, јер ћеш схватити онако како ти кажем, и нећеш ме погрешно разумети. Псалтир је препун поезије божанствене љубави и зато је његова вредност велика и јединствена.

Старај се да се распростире читање Псалтира, Новог Завета и Светога Писма уопште!

Давао је и друге сличне савете. Овде ћу навести и један савет који неће изненадити овде присутне, али би неке друге можда изненадио.

– Тамо – каже Старац – имате и иноверне и инославне. Према свима се односи истанчано и са љубављу! Никога не вређај! Све људе осећај и називај браћом, чак и оне који припадају другим верама! Сви смо ми деца истог Оца. Иновернима немој упућивати примедбе о њиховј вери!

Наравно, из свих других његових речи проишлаго је да о свему треба да сведочимо својим смиреноумљем, својим животом, својим речима, својом вером у Христа. Једном приликом ми је објаснио:

– И к мени, заиста, долазе разни; чак и гуруи. Ја их питам: „Како ви гледате на ствари? Како верујете? Шта кажете?“ И слушам шта ми говоре; али, и ја њима кажем: „Лепо; хвала вам што сте ми то објаснили; но, ми хришћани верујемо у Христа.“ И онда им објасним у чему се састоји наша вера, наша религија.

Тако је, дакле, тим благим, рекли бисмо непосредним начином сведочио веру, не повређујући друге и не укидајући њихову слободу и њихову савест. Јуче сам са радошћу и благодарношћу чуо да је истакнуто – а то је синоћ, у свом обраћању на вечери, рекао и Преосвећени Владика нафпатоски – како прво место у целокупном Старчевом мишљењу и делању заузима Црква Христова, наша Православна Црква.

Више пута ми је Старац наглашавао да своју вољу не стављам испред зова Цркве.

– Без противљења, без своје воље, одазови се на позив Цркве! Увек говори: „Нека је благословено!”, за било које дело и мисију Цркве који су ти наложени. Хитај свуда, куд год је потребно! Немој жалити своју младост! Падај од умора! До смрти да се трудиш за Цркву Христову! Ти треба да се смањујеш, а Црква да расте и да се увећава.

Па наставља:

– Не плаши се! Све тамошње тешкоће, искушења, рад, терет, активности, када бивају из љубави према Христу и према слави Његовој, када представљају служење, онда се рачунају и као молитва. У супротном, ако и подвижник постанеш по својој вољи, твоја молитва ће досезати до таванице на твојој келији, а никада до Престола Божјег.

Па додаје:

– Све што чиниш, чини по благослову Цркве! И знај, у Цркви је све лако, веома лако, јер ту је Христос Који све савршава. Ми смо оруђа која користи, али Он је Онај Који све савршава. Када се Христос усели у срце човеково, тада човек постаје свесилан по благодати јер кроз њега дејствује Христос. Човек постаје бесмртан у несазданој Цркви Божјој и тако није у стању да згреши. И већ овде живи у рајском стању. Нема разлике између овдашњег и тамошњег раја. Такве су ова радост и благодат у Цркви. Све постаје лако, прелако. Када те, међутим, Црква позове ради било какве мисије, одговорићеш: „Нека је благословено!”

У закључку, овако ме је посаветовао:

– Све што Црква од тебе тражи, то чини и немој прибегавати речима смирења! Немој говорити како си недостојан за то што ти се налаже него кажи: „Ја сам грешан. Ја сам зарђала цев. Али, браћо моја, не зовем вас к себи. Зовем вас ка Извору живота, ка жубор-води, ка Христу. Он је Све.”

И заиста, – јавно, пред вама, исповедам, – често сам се, због разних околности, искушења и тешкоћа, налазио у бедном духовном стању и тада су ми у сећање изнова долазиле те речи и давале ми крила.

Осим ових случајева који, сматрам, сâми по себи сведоче са коликим је унутарњим благодатним знањем Старац разумевао поступке и збивања током оних бурних година и у Србији и другде, свакако постоје и многи други. Сви они сведоче да је Старац умео да укаже на јеванђелске начине и методе за остваривање дела Христовог, и то без фанатизма, без групашења, без нездравог зилотизма, који, нажалост, данас наносе рану и нашој помесној Цркви, а то се раније није збивало.

Старац је, такође, волео да се Патријаршије и помесне Православне Цркве узајамно посећују и да опште у љубави. Саветовао ме је и бодро да треба да чинимо сваки напор у том правцу. Када бих му понекад рекао да нас је посетио васељенски патријарх, да долазе и други патријарси, да имамо одређене обавезе током њиховог боравка код нас, рекао би: „То је веома добро; тако се ваљано поступа и тако се негује јединство наше Цркве.”

Кад год сам разговарао са Старцем, осећао сам да он, по свом благодатном дару, прати како мој лични живот тако и живот Српске Цркве и да интервенише тамо где је сматра да је то потребно. Имао је благодатни дар да мења ток ствари и догађајâ ради користи Цркве и хришћана. На благодатан и чудотворан начин уређивао је, рецимо, одређена унутарцрквена и, ако хоћете, унутар-јерархиска стања и односе, у Српској Цркви. То сам, наравно, знао и по себи, јер сам понекад и сâм био мета неким људима или сам имао извесне тешкоће. Он би молитвено „интервенисао и ствари би се неприметно доводиле у ред. Његова молитва је имала моћ да мења човека и да код њега изазива добру промену.

Дакле, једанпут је, поводом одређеног случаја, рекао – а нешто слично чули смо и јуче у овој дворани – да је он лично, својим присуством „на лицу местав, на начин који Господ зна, изменио начин мишљења одређених људи. Наиме, он сâм ми је изричито посведочио да се није само интересовао и молио него је и делатно интервенисао у животу наше Цркве.

Проницао је у дубине душе људи које никада није срео и давао им је савете како да поступају да би помогли себи.

Неки верници који беху чули за Старца тражили су преко мене да их он са даљине осени знаком часнога крста. Закрштајући их, он је много пута благодаћу Божијом видео њихово породично стање, начин на који су васпитани, телесне

и духовне здравствене проблеме, и саветовао им како да их превазиђу.

Једампут је један студент Богословског факултета у Београду, који је волео и поштовао Старца, замолио некога ко је требало да дође Старцу у посету, да преда и његово име да га овај благослови.

И тако, док га је благосиљао, Старац, по свом благодатном дару, виде читав његов живот, од дечјег до студентског узраста, и посла му читаву бележницу са молитвама и саветима за његов живот. На чуђење и дивљење онога који беше посетио Старца, како може бити да овај све то описује са толиким детаљима, Старац руком показа ка углу своје келије и са усхићењем рече: „Па, ево га! Он је сада овде са нама!”

Једном другом приликом, лежећи на својој болесничкој постели, описивао је једној особи место на којем се налазио један српски манастир. Све је описивао тако подробно и прецизно да је особа којој се обраћао изразила своју недоумицу и замолила Старца да каже нешто о дубокој тајни благодатног дара прозорљивости. А Старац, препун усхићења од описа пејзажа, рече: „Па, шта да ти кажем? Ја сам сада тамо!”

Непрекидно сам имао осећај да он својом молитвом, љубављу, старањем и прозорљивошћу прати наш живот у Србији – и тамо где би видео велику опасност, интервенисао би.

Предвидео је избијање рата. Два-три месеца пре него што ће започети ратови 1991–1999. обавестио ме је посредством једне особе: „Реци Пре-

освећеноме да клекне и да се моли јер ће само тако помоћи своме народу. Видим да је све црно над Србијом. Бојим се да ће избити рат.” Тако је и било.

Но, пошто ме време ограничава, изоставићу разне друге догађаје који сведоче о овом његовом најдубљем и уистину чудотворном благодатном проницању у ствари наше Цркве и нашега народа. Надам се да ћу их, уз допуштење издавача, уврстити у будући зборник излагања и предавања. Сада ми дозволите само неколико речи о узвратном односу, боље рећи одговору српског народа на ова велика добротинства старца Порфирија, која је, на тако истанчан и неприметан начин, чинио својом молитвом и својим саветима. Ти савети се, наравно, нису односили само на мене.

Желим да кажем да је Старчево име полако постало познато и у Србији. Најпре су повремено поједини манастири – чији су монаси у тешким временима, као што сви знате и сећате се, често долазили у Јеладу да би искали и примали духовну и материјалну помоћ – бивали у додиру са разним манастирима у Грчкој и некако је, на тај начин, глас о Старцу спонтано доспевао и до монашког света у Србији.

Одмах по Старчевом престављењу, а можда и за време његовог живота, лично мене – опростите за то „мене”, али у питању је лично искуство – упитала је игуманија једног доброг манастира у Србији да јој кажем нешто о Старцу. Пошто је чула оно што сам јој испричао, као што ми је годинама касније поверила, у свакој тешко-

ћи сестринства, било да је долазила споља било изнутра, притицала је молитви: искала је заступништво старца Порфирија – и сваки пут су се тешкоће разрешавале.

Српски превод књиге *Живої и ѿоуке свейої Порфирија Кавсокаливийїа*, која јесте повод овога сабрања, имао је и има огроман духовни одјек у читавом нашем народу. Многи људи читају ову књигу. Наравно, скромна издавачка кућа наше Епископије и сви ми покушавамо да ову књигу поклањамо онима који нас посећују у манастирима, у Епископији, свуда, или да се она продаје по веома приступачној цени. И шта смо после овога закључили? Да многи људи који су је прочитали долазе у епархијску књижару и купују још пет, десет, петнаест примерака и деле их својим пријатељима и познаницима. Толики је утисак оставила на њих, толико им је духовно помогла, препородила их и преобразила.

Иако је Старчев стил, као што знамо, заснован на духовном доживљају и једноставан, са живим примерима, и углавном је, као што је јуче речено, поетски, а не систематичан и теоретски, студенти нашег Богословског факултета су осетили да је књига и богословска и да не представља само неодређене и сентименталне савете. И много им помаже. Много студената ми је, такође, говорило о томе колики је значај за њихов лични живот имала ова књига. Чак ми је један дословно рекао: „Помаже нам да се ослободимо разних формалистичких конструкција, којима иначе подлежемо јер се делимо на разне групације и

правце по питању црквених институција, благодатних дарова, исцелитељског (терапеутског) или систематског схватања догмата и тако даље. Ова књига, са овом својом универзалношћу, помаже и нама студентима да не схематизујемо ствари већ да покушамо да тајну богословља доживимо као једну јединствену стварност и благослов.”

У време Југославије имали смо обичај да се ми теолози, римокатолици и ми православни, узајамно посећујемо, односно да они посећују нас у Београду, а ми њих у Хрватској и у Словенији, приликом одређених празника или неких мањих симпозиона и слично. Одржавали смо, дакле, извесне контакте богословских факултета. Но, то је прекинуто због познатих трагичних збивања у нашим крајевима. Сада, има томе две или највише три године како се полако обновила стара пракса, нас двојица професора и двојица студента, узвраћајући за њихову посету, пошли смо ове године на тамошњи Богословски факултет. Повели су нас да посетимо све њихове знаменитости, међу којима један мушки и један женски манастир, аскетски, а не попут њихових уобичајених монашких редова активних у свету. И, на наше огромно изненађење, имамо шта да чујемо: и у мушком и у женском манастиру чита се наглас, пред свима, управо ова књига, *Живої и ѿоуке стїарца Порфирија Кавсокаливийїа*, иако млађи међу њима имају великих потешкоћа са читањем српске ћирилице пошто се више не срећу са њом и не уче је. Вежбају се, међутим, добровољно у читању ћирилице како би могли да читају књигу о светом

старцу Порфирију. Настојатељица женског манастира ми каже да, по инструкцији и на подстицај поглавара овога реда за целу Хрватску, сад изучавају ову књигу. Наравно, веома би занимљиво било знати како ће је разумети и шта ће разумети; но, није било времена да о томе разговарамо, али сам видео да је на њих велики утисак оставила дубина духовности и арома благодати Светога Духа које се осећају са страницâ ове књиге.

Има много сличних примера и видим да од свих књига које смо издали веома мали број њих има такво зрачење и такав одјек као што их има ова књига.

Да вас не бих више замарао, хтео бих у закључку да кажем да сам се на најнепосреднији начин уверио да је Старац, благодаћу Светога Духа, био у стању да – живећи, као што знамо, у Атици – на необјашњив начин буде присутан и да дубински разуме шта се у духовном смислу збива у нашој Цркви и да помогне и њој и свима нама, тако да постепено наступи духовни препород, преобраћење и повратак Христу.

Између премногих дарова, и личних и општих, благодаримо и за овај дар најпре Богу, а потом и Пресветој Богородици и почившем у Господу светом Старцу.

Напомена: С обзиром на деликатност темâ и израза у овом излагању, извршио сам редактуру његовог превода.